

Hun var en av verdens store pedagoger og innførte mange av de metoder som nå brukes i barneoppdragelsen. For henne var hvert enkelt barn en personlighet med sin spesielle egenart

Maria Montessori - min uforglemmelige mor

AV MARIO MONTESSORI

SOM GUTT våknet jeg tidlig en morgen i huset vårt i Roma av at sengen min skaket, og jeg hørte en dump, drønnende lyd. Jeg hadde så vidt åpnet øynene da min mor kom inn i værelset, rolig og smilende, og satte seg på sengekanten. «Mario,» sa hun, «ser du at lysekronen svinger frem og tilbake?» Det så jeg. «Kjenner du at gulvet dirrer?» Jeg nikket.

Min mor slo ut med armene som om hun hadde en gledelig overraskelse til meg. «Mario, dette er et jordskjelv.»

For Maria Montessori bød selv et jordskjelv på en anledning til å vekke et barnesinn. Hun trodde at Gud hadde nedlagt i alle mennesker et behov for å utnytte sine krefter og evner helt ut. Hun fant ut hvordan man kunne frigjøre disse evnene og åpnet dermed verdens øyne for at undervisning kunne være forbundet med *glede* — gleden ved å oppdage seg selv og virkeliggjøre sine muligheter.

Når jeg tenker tilbake, har jeg vanskelig for å forstå hvordan hun fikk utrettet så meget i løpet av ett

som forsker og senere som pedagog. Hun var antropolog og Italias første kvinnelige lege, og hun grunnla det barnehagesystem som bærer hennes navn og er utbredt over hele verden. Jeg er stolt av å ha vært hennes medarbeider. En gang da jeg var gutt, kom vi bort fra hverandre i en folkemengde. Da jeg fant henne igjen, erklærte jeg: «Du kan ikke dra noe sted hvor jeg ikke kan følge etter deg.» Og det var ikke meget om å gjøre på at jeg fikk rett. Som hennes sekretær, medhjelper og kollega har jeg i 40 år fulgt henne over halve kloden — overalt hvor hennes livsoppgave førte henne.

I motsetning til mange av de mannhaftige yrkeskvinnene ved århundreskiftet, kledde mor seg ele-

gant og utstrålte stor kvinnelig charme. Hun satte pris på god mat, godt selskap og en god samtale. De sterke, brune øynene hennes, som iakttok så skarpt og presist, kunne glitre av glede.

«Hemmeligheten ved et lykkelig liv,» hørte jeg henne en gang si, «er å bøye seg for virkeligheten.» Hun hadde evnen til å se objektivt på verden omkring seg — se alt slik det faktisk var, uten å la det farges av sine egne ønsker og forventninger. Hennes kurs for lærere begynte med timer i å se, i å observere. «Dere har lært å få barna til å være oppmerksomme,» sa hun til dem. «Her er det dere som skal følge oppmerksomt med og iaktta det enkelte barn.»

«Jeg har så meget å gjøre». Som liten pike var min mor den dårligste eleven på skolen. Hun var ute av stand til å få leksene inn i hodet. Men da hun ble ti år, skjedde det plutselig en forandring med henne. Sammen med den religiøse interesse som ofte melder seg hos piker i den alderen, begynte hun å føle at hun hadde et kall. Hennes foreldre ble for første gang oppmerksomme på dette da hun lå alvorlig syk i influensa. Legen sa at de måtte være forberedt på det verste, men Maria beroliget

sin mor: «Ikke vær redd, *Mamma mia*, jeg kommer ikke til å dø. Jeg har så meget å gjøre.»

Nå ble hun den flinkeste i klassen. Foreldrene foreslo at hun skulle bli lærerinne — det eneste yrke kvinner hadde adgang til. Men det ville hun ikke høre snakk om. Hun ville bli ingeniør! Da hun var fjorten år, meldte hun seg inn på en teknisk skole hvor det ellers var bare gutter. Året etter begynte hun å studere biologi, og til slutt bestemte hun seg for å ta eksamen i medisin.

«Umulig,» sa professor Guido Baccelli, dekanus i det medisinske fakultet ved Roma universitet. Men til slutt lyktes det henne å bli opp tatt; hun fikk et stipendium og ga privatundervisning for å skaffe seg inntekter. Hennes far var dypt forarget, og i mange år nektet han å snakke med henne. Som fakultetets eneste kvinnelige elev måtte hun finne seg i mange hånsord og ubehageligheter. Men hun fikk sin eksamen.

«Mine kjære idioter». Hun ble ansatt ved universitetets psykiatriske klinikk, og en av hennes oppgaver var å besøke byens sinnssykehus for å finne passende studieobjekter. Den gang ble tilbakestående barn satt i klasse med sinnssyke og anbrakt i samme anstalt. I et av asylene fant *La Dottoressa*, som hun ofte ble kalt, en flokk slike barn stuet sammen som fanger i et nakent rom. «Se på dem,» sa bestyrerinnen med avsky. «Når de har spist, kryper de omkring på gulvet som dyr og leter etter smuler.» Min mor så på dem. Med høye, uforståelige

skrik strakte de hendene frem etter brødbiter som de knadde til forskjellige figurer.

I et glimt gikk det opp for mor at det ikke var mat disse barna var ute etter, men beskjeftigelse. Med de små hendene prøvde de å få kontakt med verden! En indre kraft drev barna til å utvikle sin kropp, ånd og personlighet. De skulle ikke isoleres og hemmes, men frigjøres. Men hvordan komme i kontakt med dem?

Dr. Baccelli, som nå er Italias undervisningsminister, anmodet Maria om å holde forelesninger om opplæring av tilbakestående barn. Som følge av den store interesse hennes foredrag vakte, opprettet han en offentlig eksperiment-skole for tilbakestående barn — med dr. Montessori som leder. «Der ser De,» sa dr. Baccelli ertende, «når det kommer til stykket, er De likevel bare kvinne og barnehagelærerinne!»

«Mine kjære idioter,» kalte mor disse barna i dagboken sin. Hun tilbrakte hele dagen, fra klokken åtte om morgenen til syv om kvelden, sammen med småbarn samfunnet hadde oppgitt som håpløse — studerte dem, eksperimenterte og prøvde å «puste liv i den lille flamme» av intelligens jeg så i øynene deres». Etter to års utrettelig arbeid lot hun elevene sine gå opp til alminnelig folkeskoleeksamen. Det viste seg at de «kjære idiotene» ikke var så håpløse likevel. Mange av dem klarte prøvene like godt som de normale barna.

Nyheten vakte sensasjon da den ble kjent. Men det som først og

fremst forundret mor, var ikke at tilbakestående barn kunne klare seg så godt, men at normale barn ikke gjorde det stort bedre.

Under sine besøk på flere folkeskoler oppdaget hun at man gjorde alt man kunne for å hindre barna i å utfolde seg. Elevene ble tvunget til å sitte på pulter hvor det var så trangt mellom setet og lokket at de måtte åle seg inn på plass. Meningen var at når de først satt inneklemt der, ville de bli nødt til å høre på læreren. Barna fikk ros når de satt stille; den minste bevegelse ble straffet strengt. «Man tror visst at den moralske sans sitter i buksebaken,» sa hun til en gruppe lærere og embetsmenn.

Casa dei Bambini. Da arbeidet med å starte skolen for evnesvake barn var fullført, vendte mor tilbake til universitetet og ble utnevnt til professor i antropologi. Først syv år senere tok hun fatt på sin livsoppgave. Takket være et privat byggeprosjekt hadde flere hundre fattige familier flyttet fra skitne, overbefolkede leiegårder til mer tilfredsstillende boliger. Men mens foreldrene var ute på arbeid og de største barna på skolen, løp småbarna under seks år omkring uten at noen passet på dem. Det ble besluttet å starte en barnehage, og dr. Montessori ble bedt om å lede den. Hun sa øyeblikkelig ja. Nå fikk hun endelig anledning til å prøve sine idéer på normale barn.

Hennes Casa dei Bambini (Barnas hus) ble åpnet i San Lorenzos berømte slumkvarter. «Sekssti gråtende, redde unger, så sky at det ikke

var mulig å få et ord ut av dem; kuede, forsømte, bleke, underernærede barn som var oppvokst i mørke rønner uten noe til å stimulere deres fantasi og tanke.» Slik beskrev mor disse barna etter sitt første møte med dem.

I de neste to år skulle «de små vandalene», som en journalist kalte dem, hjelpe min mor med å revolusjonere undervisningen. I stedet for å innprente dem strenge regler og banke kunnskaper inn i hodet på dem, prøvde hun å finne veier til å gjøre dem selvstendige.

For å frigjøre dem måtte hun først oppdra dem. «Lær dem å innse betydningen av å utføre selv den minste oppgave ordentlig,» innprentet mor sine lærere. «Etterpå kan de fritt få velge hva de vil gjøre og selv bestemme hvor lenge de vil holde på med det.» Montessori-barn lærte å pusse nesen diskret, vaske hendene, knytte skolissene ordentlig, pusse skoene sine, feste beltespinner og skjenke vann eller melk uten å søle. «Selvtillit og selvdisiplin,» skrev hun, «er et sunt sinns ytre kjennetegn.» Sigmund Freud uttrykte en gang sin beundring ved å si at barn som var oppdratt i Montessoris ånd, ikke ville skaffe psykoanalytikerne meget å gjøre senere i livet.

Nye hjelpemidler. Mor forsto at det er gjennom sansene barnet utvikler sin intelligens, og hun oppfant hjelpemidler som skulle gjøre det mulig for barnet å lære ved direkte kontakt med konkrete ting. Ved å bruke helt like treklosser som er malt i forskjellige farger, lærer

barnet å gradere fargene fra den lyseste nyansen til den mørkeste. Ved å ordne bjeller som ser nøyaktig likendane ut, men har hver sin klang, oppdager det tonene og føyer dem sammen til en skala. (De fleste av de leker som i dag brukes i undervisningen, er inspirert av de hjelpemidler min mor oppfant for mer enn femti år siden.)

«Jeg kan skrive!» Mor mente at det ikke var for tidlig å la et barn på tre år begynne å gjøre seg fortrolig med alfabetet ved hjelp av bokstaver klippet ut av sandpapir — en annen av hennes mange oppfinnelser. En gutt som satt og tegnet med en fargeblyant, skrev plutselig en dag *mano* (hånd). «Jeg kan skrive,» skrek han så høyt han kunne. Barna og lærerinnen flokket seg rundt ham, fulle av begeistring. Så begynte noen av de andre barna også å skrive, og ropte: «Jeg også, jeg også.» Ingen hadde lært dem det. Mor hadde ikke gjort annet enn å la barna arbeide i omgivelser hvor de kunne gjøre sine egne oppdager og lære av sin konkrete erfaringer.

I Casa dei Bambini lærte barna å skrive fire-fem måneder før de lærte å lese. I en klasse hvor barna var begynt å skrive litt, skrev mor en dag på tavlen: «Hvis du kan lese dette, så kom opp og gi meg et kyss.» Det gikk flere dager, og ingenting skjedde. «De trodde jeg skrev på tavlen bare for moro skyld, akkurat som de selv gjorde,» sa hun. «Men den fjerde dagen kom et lite gryn av en jentunge opp til meg, sa 'Eccomi' ('Her er jeg'), og ga

meg et kyss.» I fire-fem-års alderen kunne de fleste barna i Casa dei Bambini lese og skrive.

Under arbeidet ved skolen oppdaget min mor enda en ting: at det ikke er frykt for straff eller håp om belønning som ansporer et barn, men tilfredsstillelsen ved selve arbeidet. Barna fikk frihet til å bruke det som bodde i dem — og den største belønning besto i å komme et skritt videre.

Krigen rykker nærmere. Mors første bok om pedagogikk, *Montessori-systemet*, ble utgitt i 1912, og i årene som fulgte var det flere og flere skoler i Europa og De forente stater som tok hennes metode i bruk. Senere, da totalitarismen vant terreng, ble hennes prinsipper motarbeidet. I Tyskland og Østerrike brente nazistene bøkene hennes på bål. Mussolini forsøkte å utnytte hennes berømmelse, men ble rasende på henne da hun nektet å la seg bruke til propagandaformål. Regjeringen stengte de skoler og institutter hun hadde opprettet.

«Mario,» sa hun, «bare på denne måten kunne Gud få oss til å forstå at vi har utrettet nok her og at han har bruk for oss et annet sted.» Og 64 år gammel forlot mor Italia for å slå seg ned i Barcelona.

Da den spanske borgerkrig brøt ut, var jeg i London, og mor var alene med tre av mine barn i vårt hus i Barcelona. Lastebiler med militssoldater som kjempet på regjeringens side, kjørte gjennom gatene og arresterte folk som var mistenkte for å være Franco-sympatisører. Katolikkerne var særlig utsatt, og var

man dessuten italiener, gjorde ikke det faren mindre.

En lastebil stoppet ute på gaten, og «milicianos» hoppet av utenfor huset vi bodde i. Min eldste sønn fortalte meg senere at mor samlet barna rundt seg, og like rolig som den gang hun kom inn til meg under jordskjelvet, sa hun: «Alle må dø en dag. Til noen kommer den stunden tidligere enn til andre. La oss folde hendene og be Gud være med oss, hvor vi enn må gå.»

Da hørte de lastebilen kjøre videre. Min sønn gikk nedenunder, åpnet døren på gløtt og kikket ut. Mennene var borte, men de hadde skrevet noe med rødmaling: «Respekter dette hus; det tilhører en som er barnas venn.» Under hadde de tegnet kommunistenes merke: hammer og sigd.

I land etter land ble Montessori-skolene stengt på grunn av krigen. Mor rømte fra Spania med en britisk kanonbåt og slo seg ned i Amsterdam. Så kom en henvendelse fra India, og vi reiste dit for å hjelpe til med å utdanne lærere. Mens vi var der, gikk Italia med i krigen, og vi ble internert som «utlendinger fra en fiendtlig nasjon»; men mor fortsatte å undervise.

Afrika ber om hjelp. Etter krigen vendte hun tilbake til Europa, over 70 år gammel. Interessen for hennes idéer våknet igjen, og påny blomstret

Montessori-skoler og opplærings-sentre. Meget av sin tid tilbrakte hun med å lese og skrive på vårt familielandsted i Nederlands tulipanbelte ved Noordwijk aan Zee.

En maidag, midt i tulipansesongen, spiste vi lunsj sammen ved et vindu med utsikt over havet og blomstermarkene. Jeg fortalte henne at jeg hadde truffet en utsending fra Ghana, som snart skulle få sin uavhengighet og som først og fremst trengte skoler. Han spurte om mor og jeg ville hjelpe dem med å utdanne lærere.

«Er det noen som trenger hjelp, så er det de afrikanske barna,» sa mor. «Selvfølgelig må vi reise.»

Jeg minnet henne om heten og de primitive forholdene. Hun var tross alt 81 år.

«Jaså, du vil ikke ha meg med!» utbrøt hun. «En dag drar jeg av gårde alene og lar deg bli igjen hjemme.»

«Du kan ikke dra noe sted hvor jeg ikke kan følge etter deg,» sa jeg, og gjentok den stolte erklæringen jeg var kommet med en gang for lenge siden.

Jeg gikk ut av stuen for å hente et atlas med kart over Afrika. Da jeg kom inn igjen, var mor død. Hun ville ha reist til Ghana eller et hvilket som helst annet sted hvor det fantes barn som trengte hennes hjelp.